

הַגָּדָה שֶׁל פֶּסַח מִדְּרָשׁ מֶרֶן

עִם סְפֹר יְצִיאַת מִצְרַיִם
מִמֶּרֶן רַבֵּנוּ עֹבֵדֵי ה' יוֹסֵף זִיע"א

כֹּלֵל הַלְכוֹת הַמְּפֹרָשׁוֹת בַּמְּקוֹמָם הַנֶּעֱרָךְ,
ע"פ סְפָרֵי מֶרֶן רַבֵּנוּ זִיע"א וְיִלְקוּט יוֹסֵף
בְּתוֹסֶפֶת "הַנְּהֻגוֹת מֶרֶן" לְאֹרֶךְ הַסֵּדֶר

נֶעֱרָךְ ע"י עֶבֶד לֹאֵל זֵן
אֱלִיהוּ דִּנְיָאֵל בִּלְא"ר יַעֲקֹב אֲוִיזֵן

יְרוּשָׁלַיִם עֵידֶה ק, נִסָּן תשפ"ב

הַמְּרָכָז
לְמִדְרָשׁ
מֶרֶן
לְהַבִּין
וְלַהֲשִׁיב

בְּמַסְגֵּר הַמִּשְׁתַּלֵּשׁ שֶׁל מֶרֶן הָרַשְׁיִל רַבֵּנוּ יוֹסֵף זִיע"א

©
כל הזכויות שמורות

י"ל ע"י
המרכז למורשת מרן -
להבין ולהשכיל
ע"ר 580601060

להשגת הספר:
*8759

או 03-30-80-794
shops.moreshet-maran.com

ערוץ מרן:
079-916-5000

מוקדים להשגת הספר ברחבי הארץ:

ירושלים: צומת מרן - רמת אשכול: 052-7116511. רמות ד:
055-6780066. בית וגן ורמת שרת: 053-8227642. טלזסטון
(קדית יערים): 050-4122892. ביזר עילית: 058-3221221. בני ברק:
052-7116030. פתח תקוה: 052-4093232. אלעד:
054-8531397. אשדוד: 054-8455829. קריית גת: 052-7121426
(באין מענה ניתן להשאיר הודעה). נתיבות ואזור הדרום: 054-8491808.
אופקים: 054-8472646. שדרות: 054-4287275. טבריה:
052-7131876 / 0556690518. טירת הכרמל: 052-7617121.
קריית אתא: 054-8439953.

לרכישת כמות, משלוחים לכל הארץ, ולפתיחת מוקדים:

8759 * או 03-30-80-794

Yitzchak Yosef
The Rishon Lezion Chief Rabbi of Israel

יצחק יוסף
הראשון לציון הרב הראשי לישראל

בס"ד. ד' אדר ב' תשפ"ב

מכתב ברכה

שמח לבי ויגל כבודי בראותי גליונות הספר הנותן שפר אשר פיו יקבנו **"הגדה של פסח - מורשת מרן"**, מעשי ידיו להתפאר של האברך היקר והנעלה, אוצר כלי חמה, ראש וראשון לכל דבר שבקדושה, כהר"ר **אליהו דניאל ארזן שליט"א**, יו"ר המרכז למורשת מרן - להבין ולהשכיל, על שמו וזכרו הטהור של מרן אאמו"ר פוסק הדור הראשון לציון רבינו **עובדיה יוסף זצוק"ל**.

בעוברי בין בחרי הספר מצאתי ראיתי כי כביר מצאה ידו לשכתב את דברות קודשו של מרן אאמו"ר זצוק"ל, בדרשותיו הנפלאות על סיפור יציאת מצרים ועשרת המכות, וערכם באופן נפלא, וחילקם לקטעים עם כותרות, למען ירוץ בהם הקורא ויתענג מאוצרו הגדול של מרן, וצירף זאת כקונטרס להגדה של פסח, המיוסדת ע"פ נוסחאותיו של מרן זיע"א והלכותיו, מאשר כתב בספריו הכבירים, ומאשר כתבנו בס"ד בספרינו **"ילקוט יוסף"**.

ידוע ומפורסם לכל, שמרן אאמו"ר זצוק"ל, מלבד שזכה ורבים זיכה בעשרות ספריו הרבים, בדבר ה' זו הלכה, זכה וזן הוצע בשפתותיו, כולם היו מחכים למוצא פיו, כי פיו מקור מים חיים מן המקדש המה יוצאים. ועתה הגיש לפנינו הרב העורך שליט"א, את הדברים מסודרים וערוכים בלשונו הטהורה והזכה, ובוודאי שיהיה לתועלת מבקשי ה' ורכבות עם ישראל, שיוכו להתענג ולספר את סיפור יציאת מצרים בלשונו העריבה והבהירה, ויהיה סיפק בידם לקיים מצוות **"והגדת לבניך"** בהדור רב.

לא נצרכה אלא לברכה, לכבודו מעלת הרב העורך שליט"א, שחפץ ה' בידו יציל ויעשה עוד כהנה וכהנה להגדיל תורה ולהאדירה, מתוך בריות גופא ונהורא מעליא. וביודעו ובמכירו שכל מעשיו ופעולותיו לשם שמים ולהפיץ ולהורית את אורו הבהיר של מרן אאמו"ר זצוק"ל בכל קצוות תבל. ויה"ר שזכותו של מרן אאמו"ר זצוק"ל תגן בעדו ובעד בני ביתו אלף המגן, וימשך במפעליו הכבירים למען שמו יתברך באהבה. אמן.

בברכת התורה

יצחק יוסף

יצחק יוסף
הראשון לציון
הרב הראשי לישראל

תָּכֵן הָעֲנִינִים

הקדמת המו"ל.....	יג
מבוא מהראש"ל מרן הרב יצחק יוסף שליט"א.....	טו
מכתב לעם ישראל לקראת חג הפסח.....	לה
מכתב ששלח מרן רבנו זיע"א לאדמו"ר מחב"ד זלה"ה עם ספרו על ליל הסדר,	
ותשובת האדמו"ר.....	לו
מכתב ברכה לחר"מ מנחם בגין לקראת חג הפסח.....	לז
סדר ברכת האילנות.....	לח
סדר בדיקת חמץ.....	מג
סדר שרפת חמץ.....	מח
סדר קרבן פסח.....	נא
סגולה נפלאה מרבי שמשון מאסטרופולי זלה"ה.....	נב
סדר מב מסעות.....	נח
סדר ערוב תבשילין.....	ס
סדר הדלקת נרות.....	סג
סדר הקערה.....	סה
דיני הכנה לליל הסדר.....	סו
הגדה של פסח.....	סט
סימני הסדר.....	ע
קרש.....	ע
ורחץ.....	עח
כרפס.....	עט
יחץ.....	פא
מגיד.....	פב
רחצה.....	קו
מוציא.....	קז
מצה.....	קח

מָרֹר.....	קיא
כּוֹרֶךְ.....	קיד
שְׁלַחַן עוֹרֵךְ.....	קטז
צָפוֹן.....	קיה
כֶּרֶךְ (כִּרְכֵּת הַמִּזּוֹן).....	קב
הַלֵּל.....	קבט
נִרְצָה.....	קכא
פְּיוּטִים.....	קכג
סְפּוֹר יְצִיאַת מִצְרַיִם מִכּוֹרֶן.....	קכט
"לְמַעַן תִּסְפֹּר", גִּלְת הַכּוֹתֶרֶת שֶׁל לַיִל הַסֶּדֶר.....	קכט
הַהֲכָנָה לַלַּיִל הַסֶּדֶר.....	קכט
לְהַחֲבוֹן קֶדֶם הַפֶּסַח עִם חֹמֶר מְרַתֵּק לַלַּיִל הַסֶּדֶר.....	קכט
הָאֲבָא צָרִיךְ לְהַכִּין דְּבָרִים שְׂאִינִם יְדוּעִים.....	קכט
יֶלֶד הַמַּחֲכִים אֶת אֲבִיו.....	קכא
לְעִשּׂוֹת צְחוֹק מִפְּרָעָה.....	קכא
בְּלִיל פֶּסַח הָאֲבָא יִהְיֶה מוֹרָה שֶׁל כְּתוּבָה א.....	קכב
בָּלַע הַגֵּרָה - לֹא יֵצֵא!.....	קכג
הָאֲבָא שְׂאֵמֶר סְלִיחוֹת בְּלִיל הַסֶּדֶר.....	קכד
בְּלִיל הַסֶּדֶר הַקֶּב"ה מְתַעֲוֵר לְגַאֵל אֶת יִשְׂרָאֵל.....	קכד
לְהַכְנִים אֲמוּנָה בְּדֶרֶךְ סְפּוּרִית.....	קכה
"כָּל הַמְּרַבֵּה לִסְפֹּר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם הָרִי זֶה...", לְמַד "מִשְׁבַּח" וְלֹא "יִשְׁבַּח"?.....	קכה
הַעֲשִׂירִים יוֹדְעִים לְהוֹדוֹת!.....	קכה
הַבֵּן הַחֲמִישִׁי שֶׁבָּלֵל לֹא מוֹנֵעַ לְסֶדֶר.....	קכז
אֲנַחְנוּ עֲצָמֵנוּ יֵצְאוּ מִמִּצְרַיִם!.....	קכז
הָאִשָּׁה בְּבֵית הַשֵּׁב בְּלִיל הַסֶּדֶר כְּמוֹ מַלְכָּה.....	קכז
הַקֶּב"ה מַחֲבֶה לַלַּיִל הַסֶּדֶר כְּדֵי לִשְׁמַע מֶה יֹאמְרוּ עָלָיו הַכִּנִּים שְׁלוֹ?.....	קכז
לְמַד מִתְחִילִים אֶת הַהֲגָדָה בְּלִשׁוֹן אֲרָמִית?.....	קכח
הַהֲגָדָה מְנוּעָה לְקֶב"ה בְּלִי מְתוּכִים!.....	קכח
נְתִינַת "קִמְחָה דְּפִסְחָה" מְבִיאָה נֶאֱלָה!.....	קכח

לכן לשם שמים!.....	קנט
ספור יציאת מצרים כליל הסדר עושה נחת רוח להש"ת!.....	קנט
הנבנים שגדבקו לרצפה כליל הסדר.....	קס
מושיעין של ישראל.....	קסב
פרעה רוצה להרג את המושיע של היהודים.....	קסב
בתו של פרעה התגירה בגיור אורתודוקסי.....	קסב
גם אם אתה יודע שאין לך מה לעשות, תעשה משהו קטן מצדך, וה' יעזר!.....	קסב
משלמים כסף לאמא כדי שתטפל בכן שלה!.....	קסג
פרעה מגדל בביתו את המושיע של היהודים.....	קסג
משה רבנו היה איש גבור ורחמן.....	קסג
משה התעצן עם המלאכים.....	קסג
צוארו של משה נהיה קשה כאבן.....	קסד
רחמנותו של משה רבנו על גוים.....	קסד
המודנים היו זורקים את בנות יתרו לתוך הבאר.....	קסד
המקל של אדם הראשון ואברהם היה תקוע בגנתו של יתרו, ולא היו יכולים להוציאו.....	קסה
הסנה בער באש רוחניות, לא גשמיות.....	קסה
הקב"ה דבר עם משה בקולו של עמרם.....	קסה
תפלת שלשת האבות לרחמים על בניהם.....	קסו
גדלתו של רבי חיא ובניו.....	קסו
עצרת תפלה לכיאת המשיח.....	קסו
"הגיע זמן הנאלה".....	קסז
עשרת המכות.....	קסה
הקב"ה לא נתן מכה אחת גדולה, כדי להראות לעם ישראל כמה הוא אוהב אותם.....	קסה
הרנים קבלו ענש כי אכלו את תינוקות היהודים.....	קסה
המצרים השפיעו על עם ישראל, והוציאו מהם את האמונה בהש"ת.....	קסט
מבת דם.....	קע
ישראל הפקיעו את מחירי המים, והעשירו.....	קע
כפיה שלא עזרה.....	קע

מכת צפרדע.....	קעא
הצפרדעים היו מכירים למצרים את החיים.....	קעא
"עבר" בכטנו של גבר.....	קעא
מאופה היה להנניה מישראל ועזריה העז ללכת למסר נפשם.....	קעד
נקד'ש שם שמים.....	קעה
משה ואהרן הלכו והתחבאו במהלך מכת צפרדע.....	קעה
בשיוחדי מתפלל צדיק שישמיע לאזנו.....	קעו
בליל הסדר הילדים מפגימים: מי שנוגע ביהודים, יקבל גיהנום!.....	קעו
הנסים של השי"ת מראים לנו את גדל כח האמונה!.....	קעו

מכת כנים.....	קעו
---------------	-----

מכת ערב.....	קעז
"אגרת החיות" נגד מצרים.....	קעז
הצפרדע לא מותרת.....	קעז
תאור חי של מכת ערב.....	קעה
גן חיות ניד.....	קעה
הפיל שהצדיע ליהודי.....	קעה
הקב"ה מנע ממצרים לעשות ביוגס.....	קעט
"השנחה פרטית" בשדור חי.....	קעט
שבועה ימים החיות אכלו במצרים.....	קעט
אפלו החיות ידעו מי הוא יהודי, והממשלה לא!.....	קעט
הקב"ה אומר: אני משגיח על כל אדם.....	קפ
בעשרת המכות הראה הקב"ה את הכח שלו למצרים.....	קפא
הקב"ה עשה שלום בין החיות כדי שיטורפו את המצרים.....	קפא
באור "ונם הארמה אשר הם עליה".....	קפא
נס המים שעשה אלישע הנביא.....	קפב
היער שנוצר יש מאין.....	קפב
אלישע הסתכל ברוח הקדש וראה את תולדות הנערים.....	קפג
הקב"ה לא רוצה שצדיקים יענישו את הרשעים.....	קפג
"העצמה אישית" לחיות.....	קפג

קפג	היה שמחברת בטבור לארמה
קפד	הארמה טסה למצרים
קפד	בני ישראל ראו מחזות נפלאים
קפה	מכת דבר
קפה	הקב"ה נתן להם הרבה מכות ולא אחת גדולה, כדי שהיהודים יתחזקו באמונה
קפי	מכת ברד
קפי	למה הקב"ה מתנצל בפני משה רבנו?
קפי	"עושה שלום במרומיו"
קפי	יראת שמים של הברד והשמים
קפו	שמוש חוזר באבני הברד לעתיד לבא
קפו	פרעה ישב בתוך המקלט
קפו	פרעה נפל כמה פעמים מכסאו
קפה	גם היום יש "פרעונים", "המנים" ו"עמלקים", ויגיע זמנם!
קפה	"הפרת הסכם" כביכול, בין משה רבנו לפרעה
קפט	היהודי הולך בין הפצצות ולא קורה לו כלום
קפט	הקב"ה משגיח גם על מה שקורה בארץ!
קפט	"רואים, רואים"
קצא	מכת ארבה
קצא	למה צריך את סימני "דג"ך עד"ש באח"ב?"
קצא	למה הברד לא הרס את הכל?
קצא	שהארבה לא יהיה מסכן
קצב	המכה ש"הרנד" את העצים במצרים
קצב	הארבה שפתר סכסוך מדיני
קצג	הארבה החשיד את מצרים
קצג	מתחיל להבין
קצג	פרעה בנה לעשות מטעמים מהארבה
קצג	התימנים אוכלים חנבים
קצד	למצרים לא אכפת מבשרות

קצו	"תחית המתים" במצרים
קצה	עם ישראל שאבו אמונה מהמכות שקבלו המצרים
קצו	קרבן פסח
קצו	הקב"ה שכנע את ישראל בצורה חכמה כדי לעשות ברית מילה
קצו	הדם שהגן על היהודים
קצו	מכת בכורות
קצו	משה לא אמר זמן משער כדי לא לפתח פה למענות
קצה	הבכורים במצרים נהלו מלחמה נגד החורים שלהם
קצה	לכידת הילד המצרי שהחבא בבית היהודי
קצט	מכת בכורות נרמזה לבעיות בשלום בית של המצרים
קצט	האפיקורסות של פרעה
קצט	הילדים שעשו צחוק מפרעה
ר	משה רבנו נצל את פרעה, כדי שהשחרור יהיה תקף לפי החלכה
רא	בכורות מתו פעמים
רב	תקחו צאנכם גם בקרבם העקר תעזבו אותם
רב	כשם שפרעה הטביע את ילדי ישראל, כך הקב"ה הטביע את העם שלו
רג	יציאת מצרים
רג	פרעה לא רצה להאמין עד תרגע האחרון
רג	בלם מתים וחיו ושן
רג	עם ישראל מציתים לפקדות
רג	מרב מכות, שמחו המצרים ביציאת עם ישראל
רד	נפלאות לעתיד לבא
רד	מדוע פרעה התחיל לצוח "וי"
רד	הלב של פרעה נהפך לכבד
רה	השועל טוען שלחמור אין לב
רו	המצא לך פלאים מירדן
רו	כל תרבות העולם לקיחה מהתנ"ך

לעשות מעשים במקום לשלם מסים.....	רז
קריעת ים סוף.....	רט
כמה שאדם יעשה מסירות נפש, כך יצליח.....	רט
מסירות נפש גוררת מסירות נפש.....	רט
המים קפאו ונעשו חומה שקופה.....	רי
במקום מוצץ הביא לתינוק ענב.....	רי
קמני אִמְנָה קבלו חתיכת חומה על הפנים.....	רי
פרעה מלך הפכפך.....	רי
טביעת המצרים בים.....	ריא
כל אחד טבע בצורה שונה - כפי מעשיו.....	ריא
הסוסים הובילו את רוכביהם אל המות.....	ריא
הדגים במצרים בביתו של רבי מעתוק דבי זצ"ל.....	ריב
הקב"ה נתן לים חמישים אחוזי רבית!.....	ריב
הסוסים זרקו את המצרים בכח לתוך הים.....	ריג
ורחמיו על כל מעשיו.....	ריג
המצריים לא זכאים למות עם שירים.....	ריג
העתיד שמחכה לכל הפוגעים לדורותיהם בעם ישראל.....	ריד
חשיבות אמירת 'שירה לפני ה'.....	רטו
גם כשיש בטחון מחלט בה' האמר 'שירה בהתפעלות.....	רטו
המלך הישראלי שנצח את מאות אלפי הלוחמים ללא צבא.....	רטו
הקרבת קרבן פסח המוני שנצח את המצור על וירושלים.....	רטז
הקב"ה אוהב שישירו לפניו!.....	ריז
הע"ז שנצרה מהתבה של נח.....	ריז
סופו של סנהדרין שנהרג ע"י בניו.....	ריז
שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותנו.....	ריז
ה' מהפכה החלוצית" שהביאה "מהפכה ערבית".....	ריח
הבטחון בה' מביא ישועות לעם ישראל!.....	ריח
מי חבר את החלל?.....	ריח
הקב"ה אוהב את השירה של כל אחד מישראל ומחכה לה.....	ריט

המלאכים מחכים לעם ישראל שיתחילו ראשונים.....	ריט
ישראל כבר אחרי שמי תבות יכולים להזכיר את ה'.....	ריט
ה' אוהב את ישראל על אף היותם מועטים.....	ריט
איך יהיה לך נס כפול ומכפל?.....	רב
הזמירות מזמרות את המעשים.....	רב
יום אחרי הפטירה חזר לשבת בבית הכנסת.....	רכא
באהבה וברב חבה.....	רכא
מלוי מצבורי שמחה לכל השבוע.....	רכא
בפורים צריך לשורר!.....	רכב
אכנעם התרגלת, אך אל תגרר לכפיות טובה.....	רכב
מפני שלא אמר שירה קטנה עליו מדת הרין ולא נהיה משיח.....	רכג
מי רץ אחריו?.....	רכג
לוקח אבטלה בכח.....	רכד
בשביל מה למהר?.....	רכד
זה לא אני, זה הקב"ה.....	רכה
כמה צריך להודות לקב"ה שנטע בלבם אהבתו ויראתו.....	רכה
על כל דבר צריך להודות לקב"ה.....	רכה
לא בשבילנו, אנחנו לא ראויים.....	רכו
למעני למעני אעשה.....	רכו
העתיד לבוא.....	רכח
באור נסח קדמון.....	רכח
הרוכל שהעשיר והמשיך ללכת רכיל.....	רכח
גאלת מצרים לא היתה גאלה שלמה.....	רכט
העשיר שהתאכזב מהאכל של המלון.....	רכט
לעתיד לבא יעשה הקב"ה נפלאות יותר מיציאת מצרים!.....	רל
בעבר הטלפון היה "פלא", היום כבר לא.....	רל
מתרגלים גם לנסים.....	רל
יעשו אותם סלט.....	רלא
המצצה - סימן של ענוה.....	רלב

תוכן העניינים

מעשה ברועה צאן שהפך למשנה למלך.....	רלב
שר האוצר הפקח שהוריד מסים.....	רלב
אדם לא יתנאה אפלו לא על בני ביתו!.....	רלד
דוד המלך קבל מוסר מאחיהתפל מפני עונותיו.....	רלד
אומר הקב"ח לישראל, בני, חושקני בכס!.....	רלד
לאדם יש 2 עינים, אחת לראות את החסרונות של עצמו, והשנייה את המעלות של חברו!.....	רלה
מין מספר על פגישתו עם מלך מצרים.....	רלו
"אני לא פוליטיקאי!".....	רלו
תפלתו של מרן על מויברק שינצל מהמשפט.....	רלז
רבי חיים כפסי בעל הנס.....	רלח
שיר השירים.....	רלט
מושגות מסכת פסחים.....	רמג

מבוא

מאת הראשון לציון והרב הראשי לישראל
מרן הגאון רבינו יצחק יוסף שליט"אהאבות הקדושים קיימו מצות אכילת מצה והלל
וד' כוסות יין בליל הסדר

הנה האבות הקדושים קיימו את כל התורה, וכמו שאמרנו ד"ל (יומא כה:) קיים אברהם אבינו כל התורה כולה, ואפילו עירובי תבשילין. וא"כ קיימו ג"כ מצות מצה ומרור בליל הפסח. וכן מצינו ביצחק אבינו שביקש מטעמים, ודבקה הביאה ב' גדיי עזים, וארז"ל (תלוקט פ' תולדות רמז קד), שאחור מזהם לקדש פסח. וכן הביא רש"י (בראשית כו, י) בשם פרקי דר' אליעזר. וע"ש בבעל הטורים. [נדאה להלן מס' בית הלוי שקיימו ג"כ מצות מרור בליל הפסח].

ובזה ביאר רבינו יעקב אביחצירא בס' בגדי השדר, מ"ש בהגדה, אילו קדבנו לפני דר סיני ולא נתן לנו את התורה דיינו. ולכאור' תמוה, שאם לא נתן לנו את התורה למאי אגן חזין, והעולם היה חוזר לתוהו ובוהו, אלא שאבות העולם כבר ידעו כל התורה בפרטיה ודקדוקיה וסודותיה, ואברהם לימד ליצחק, ויצחק לימד ליעקב, ויעקב לבניו, ובניו לבניהם. ופשוט שאבות העולם היו יודעים כל התורה בסודותיה, דאל"ה לא שייך שידיו במרכבה וכו', ומתן תורה בסיני לישראל, היה כדי ליתנה ברבים, ולעטר ישראל באותם כתרים, ולטהר נשמותיהם ולזככם ולהוסיף להם האורות. [ומרן החיד"א (בס' במדבר קדמות ק' אות ו) תירץ, כזה בשם ספר המסתם, שאין ספק שבאותם ימי הפרישה נמסרו להם סודות וענינים נפלאים שהיו מועילים מאד ליחודי סגולה, אך פרטי התורה והמצוה היתה צד שזה בזה מועיל לכל ומשלים הכל, והיא היתה חובה יתירה וטובה כללית ובה נראה האהבה התמה לכולם יחד. ע"כ].

ובספר הכתב והקבלה (בראשית כו, א) כתב, שיעקב הביא ב' גדיי עזים, אחד דוגמא לפסח ואחד לחגיגה, וגם הזכיר בלשונו דברים שיש בהם דוגמא לפסח מצרים, שאמר ליצחק, קום נא שבה ואוכלה. ויש כאן ב' לשונות קימה וישיבה, כי פסח מצרים הנאכל בדרך חפזון, במתנים חגורים במגעלים ברגליהם ומקלם בידם, ובאופן זה היתה אכילתם בעמידה, (שאכילת ישיבה היא אכילה בנחת ובמתן לא אכילת חפזון). אמנם החגיגה שלא באה רק כטפל לפסח, היתה נאכלת כדרבו ביישיבה כראוי, וכדנתני' בד"א זוטא (פ"ה), ת"ח לא יאכל מעומר, לכן הזכיר יעקב 'קום נא', נגד הפסח שהיו אוכלים במצרים בקימה, 'שבה', נגד החגיגה ולפי שבאכילת הפסח טעון הלל, מדכתיב, השיר יהיה לכם כליל התקדש חג (פסחים צה:) ואין אומרים שידה אלא על חין

(ברכות לה), לכן הביא יעקב ליצחק גם את הדין, דוגמא לדורות ולעליונים שאומרים הלל ושיד בליל זה, כדאמרי יצחק ודבקה.

וכבראשית רבתי (פרשת וישב) איתא, יעקב קיים את התורה, תורה שבכתב ותושבע"פ, ולימד כל התורה לבניו וקיימיה. וראיה מיהודה שנא' הוציאהו ותשרף, על שהיתה חמר בתו של שם. וכד"א בא אל אשת אחיך ויבם אותה. ואם לא היו לומדין התורה, מנין היה להם לידע דין בת כהן ומצות יבום, לכן כרת דקב"ה ברית שבועה עם השבטים, על שלמדו את התורה וקיימיה. ולפי שהיתה התורה מסורה בידם מאברהם ללמוד ולקיים, לכן כשעברו עליה נענשו, כמו במכירת יוסף, שעברו על מצות וגונב איש ומכרו. ואברהם ניסה להשי"ת, שאמר במה אדע, וכתוב לא תנסו את ה' אלהיכם, יצחק אהב לעשו, וכתוב ידאת ה' שנאת רע (משל ח), ולכן כהו עיניו. יעקב עבר על מצות כבוד האב, ונענש שעמד יוסף חוץ ממנו כ"ב שנה. ע"כ.

אם גם השבטים הקדושים קיימו את כל התורה

וביאר דברי המדרש הג"ל, שאברהם אע"ה קיבל את התורה, תורה שבכתב ותושבע"פ, וצידה בה לבניו אחריו, וגם השבטים קיימו את כל התורה. ולפיז, אכלו מצה ומרור וכל שאר המצוות.

וכן מפורש בתשובת הרשב"א (ח"א סי' צד), ולענין מ"ש קיים יעקב תרי"ג מצות, וגרמז בעם לכן גרתי, וקשה לך שעדיין לא נצטוו, ועוד שיעקב נשא ב' אהיות, דע לך, כי אז"ל קיים א"א אפי' עירובי תחומין, ואל תתמה, שהחכמה מחייבת את המעשה, ואת המניעה, והמעשה והמניעה מדיעת מה שגרמזו בהם מן החכמה, והאבות הגיעו ברוב חכמתם אל העקרם ההם, וכמו שאחז"ל באברהם שתי כליות מודיעות לו חכמה כשני מלמדים, וכן האבות עד שיהודה המקובל מאבותיו קיים מצות יבום אע"פ שעדיין לא נצטוו עליה וצדה את בניו וכו'. ע"כ.

והחזיק (נדה סא) הביאו ממדרש, שעוג מצאו לאברהם אבינו שהיה עומד בגרנות לתקן עוגות לפסח, ועל שם זה נקרא עוג. והוא במדרש רבה (מב, ח) הוא עוג הוא פליט, ולמה נקרא שמו עוג, שבא ומצא את אברהם יושב ועוסק במצות עוגות.

עוד מצינו שאברהם אמר לשרה, "לושי ועשי עוגות" (בראשית יח, י). וי"א שהיה זה בפסח, שהרי בפסח נולד יצחק (ר"ה י), וכתוב כעת חיה ולשרה בן. ועוגות הללו, הם עוגות מצות. וע"ש בפירוש הרא"ם על רש"י. וכן אצל לוט כתיב "ומצות אפה ויאכלו". שגם לוט למד מאברהם מצוות אכילת מצה. וכ"ה בטור (סי' תח) בשם אחיו ה"ר יהודה, שהמועדים נתקנו כנגד האבות, פסח כנגד אברהם, דכתיב לושי ועשי עוגות, ופסח היה. אולם בגור אריה על פרש"י (בראשית יח) כתב, שלא שהיה זה ביום ראשון של פסח, אלא ביום ג' של פסח, ומפני שאין לאכול חמץ, אפה מצה, וזה שאמרו (ב"ר מת, יב) "לושי ועשי עוגות", פרום הפסח היה, והיינו יום ג' של פסח. והרא"ם היה לו גרסא שאינה נכונה 'ער"פ היה', ולפיכך הקשה דברי רש"י אהרדי,

מכתב לעם ישראל לקראת חג הפסח, וחובת ההשתדלות לחינוך ילדי ישראל לתורה ויראת ה'

אל אחינו בית ישראל אנכי מורה וסוכרי תעסיה, ה' אליהם ימיו!
דברים הפסח דעו אחינו לעסיה, איננו מתכבד לזכר אתכם ואת משפחותיכם
בדברת מצו ולשנים רבות נצאמת ולעבוד, מוצדים לשמחה חגים ולחגים
לשון, ואת חג המצות, תמוצו דמאמה ודביצות. אמן.
אחים יקרים! הנה חג הפסח מסמל את חובת החינוך התורני והפתי, ליצור
ישראל, כאמור: והגדת לבנך ביום ההוא לומר דעבור זה דעה ה' לי בצאתי
מצרים. והכ נקרא שמו פסח, לשון פה-סח, פה שיש דמ ודמאמה
להשיא, ויספר ביציאת מצרים, להנחיל לבני אמת האמונה הערובה על
תורתנו הקדושה, וכאמור למדן תספר דלעני דנך וכן דנך וכו', וידעתם
כי איננו ה' ונאמר ויהי ישראל לא היב הדבורה וכו' ויאמרו דה' וכמה
דעבור. ולפיכך מצוה וחובה אל כל אחד מאתנו להשפיד טיט ד יבולתו
דברת נדע אל אחינו בית ישראל לחנך את דניהם אל מדווי התורה ויראת
ה' טהורה, ודעם דאת נדע להחיל דאורה למורה, ונצויים דנו: "טא צלותך
מערי מצרים וצאתך מצרים". דניסן נדעו ודניסן דמאמה ודמאמה

דברת חג פסח וסמל מצרפה זית

יום ה' ניסן תשס"ז
כבוד אדמו"ר הק' מליאדין
לפניו.

אחרי כן!
הנה אלה עליו את ספי, והיו צדדיה על סדר לא נסח,
הנה אלה יהיו אור ל חלקים. על ד' חלקי העץ. ואמר
אלה הם כבוד קדושת יתחבץ לי הדרת והארות בדת
ומות זאת חן על הספרים. - את הספרים שלח
לך. דהנה ד' צדדיה עליו סופים. פליטא ומה כול
העץ ידועים. ומאמר קל עליו אספא במאמר הספרים.

[illegible]

והנה נחם בזה ואלו הן

אנרדן 707

החלף ויקר

סוף חזרה

78
705-7777
RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

הרה"ג א"א ברוך מלאכתו מלאכת
שמים סוף עבדי' שליטא

העלי הגליון דבריו בפני דברי כבודי כגון דא, אבא, באיה הערת
עליה (אם זה בסופה. כי הדפוס פתאום נרשם) הוסיף וכתב:
בכרחה

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקוו
ברוקלין, נ. י.

ב"ח. כז' ביסן תשט"ז
ברוקלין

שלום

וְהָיָה כִּי יִשְׁמַע ה' אֶת-קוֹלְךָ וְיִשְׁכַּח אֶת-עֲוֹןֶיךָ כִּי-יִשְׁמַע ה' אֶת-קוֹלְךָ וְיִשְׁכַּח אֶת-עֲוֹןֶיךָ

בסולי הגליון בעברי
עהאב ואת והב בסופה.

סדר ברכת האילנות

מדיני ברכת האילנות בקצרה

א. החל מראש חודש ניסן יוצאים לברך "ברכת האילנות", על לפחות שני אילנות המוציאים פירות של פרות, ואם ברוך על אילני סרק, לא יחזור לברך על אילנות מאכל, ואין מברכים אלא פעם אחת בשנה, ובמקומות בעולם שפריחת העצים אינה בגיטן, יברכו

ב. בזמן שהוא אילנות מלבין אצלם. וגם נשים יברכו ברכת האילנות.
ג. יש להודיע לברך מזה ככל האפשר ברכת האילנות מיד כשנגיע זמנה, ואין לחכות בשביל לברך ברכה זו בצבור, אלא יברך מיד כשיש בידו.
ד. אפשר לברך ברכת האילנות גם בליילה לאור החשמל, כל זמן שמבחיץ בפרחים שבועים.

ה. היכא דאפשר, טוב לצאת מחוץ לעיר לברך על אילנות הנטועים בפרדסים שם, אבל מי שקשה לו מפני חלשה או טוהר, וכל שכן מפני בטול תורה, יכול לברך גם על אילנות שבתוך העיר.

ו. טוב שיצטרפו עשרה כאגדה אחת לברך על האילנות, וטוב שאחד יברך בקול רם, והשאר יאמרו אחריו בלחש.

ז. מעקר הדין הבא לברך על אילנות מברכים, אין למחות בידו, אבל הבא לשאל אומרים לו שלא יברך על זה, שספק ברכות להקל. ומתיר לברך על עצי ערלה.
ז. מתיר לברך ברכת האילנות בשבת וביום טוב. ולכתחלה טוב לברך בימות החול, כשאין חשש שישכח ויפסיד את הברכה לגמרי.

ח. אם לא ברוך בחודש ניסן, לא יאבד ברכה יקרה זו מידו, ויברך בחודש אדר, כל שיש אילנות שיש בהם פרחים. ואם נפלו הפרחים, והחלה גדילת הפרי אפילו במשנהו, אין לברך ברכה זו. ואם יש בעצים גם מעט פרחים, יכול לברך.

ט. סומא ל"ע שאינו רואה, אינו יכול לברך ברכה זו, שהיא נקדאת "ברכת הראיה", ונכון שישמע מפי השליח צבור את הברכה, ויצא ידי חובת כל הדעות. ומי שמברכב משקפי שמש, וכל שכן משקפים רגילים, פשוט הוא שרשאי לברך, שגם ראיה דרך זכוכית נקדאת ראיה גמורה.

טו. לומר קודם הברכה:

לְשֵׁם יְחִיד קִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְשִׁבְעִיתֶיהָ, בְּרַחֲלֵינוּ וּרְחִימוּ, וּרְחִימוּ וּדְחִילוּ, לְיַחְדָּא יוֹד קָא בּוֹא'וֹ קָא בַּחוּדָא שְׁלִים, בְּשֵׁם כָּל-יִשְׂרָאֵל, וּבְשֵׁם כָּל-הַנְּפִשּׁוֹת. וְהַרְוּחוֹת וְהַנְּשִׁמוֹת הַמְתִּיחִים אֵל שְׂרָשֵׁי נַפְשֵׁנוּ רוּחָנוּ וְנִשְׁמָתָנוּ וּמַלְבוּשֵׁיהֶם וְהַקְרוֹבִים לָהֶם. שְׁמַכְלִלוֹת אַצִּילוֹת בְּרִיאָה יַצִּירָה עֲשִׂיָּה. וּמַכְלִ-פְּרָטִי אַצִּילוֹת בְּרִיאָה יַצִּירָה עֲשִׂיָּה. וְכָל-פְּרָצוֹף וּסְפִירָה דְּפְרָטִי אַצִּילוֹת בְּרִיאָה יַצִּירָה עֲשִׂיָּה.

הנה אֲנַחְנוּ בָּאִים לִקְוֶה מִצּוֹת הַבְּרָכָה שֶׁתִּקְנוּ חֻכְמִים וְלֹא עַל רְאִית אֵילָנִי
דְּמַלְכִּי, וְיַעֲלֶה לְפָנֶיךָ יְיָהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, כְּאִלּוּ פִּנְגּוּ בְּכָל-הַפְּנוּת
הָרְאוּיִת לָכֵן בְּבְרָכָה הַזֹּאת וְסוּדוּתֶיהָ, וְתִהְיֶה חֲשׂוּבָה וּמִקְבֵּלָת וּרְצוּיָה לְפָנֶיךָ
בְּרָכָה זוֹ, לְבָרֵךְ וּלְהַעֲלוֹת עַל יָדָהּ כָּל-נִיצוּצֵי הַקִּדְשָׁה הַמְעֻרְבִים בַּצּוּמָה,
וְכָל-נִפְשׁוֹת, רוּחוֹת וְנִשְׁמוֹת, הַמְגֻלָּלוֹת בּוֹ. וְאַתָּה הָאֵל בְּמִדַּת טוֹבְךָ, וּבְחֶסֶדְךָ
הַגָּדוֹל תֹּאִיר לָהֶם בְּאוֹר פָּנֶיךָ, וְתִשְׁלִים בְּרוּרִים וְתִקְוֶנָם. בָּרַכְם טַהֲרֵם, רַחֲמֵי
צְדִקְתְּךָ, תְּמִיד גְּמִלֵם.

וַיְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁבְזָכוֹת הַבְּרָכָה הַזֹּאת אֲשֶׁר
נִבְרַךְ יָקִים בָּנוּ מֵאִמֶּר: רֵאשׁ רֵיחַ בְּנֵי כְּרִיחַ שְׂדֵה אֲשֶׁר בְּרָכוּ יְיָהוָה; וְנִקְבַּל
שִׁפְעַ עֵשֶׂר הַבְּרֻכּוֹת, כְּכַתוּב: וַיִּתֶּן-לָךְ הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם (חֲכֻמָּה) וּמִשְׁכָּנֵי
הָאָרֶץ (בִּינָה), וְרֵב דָּגָן (רַעַת) וְתִירֵשׁ (חֶסֶד): יַעֲבֹדְךָ עַמִּים (עֲבוֹדָה) וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לָךְ
לְאֻמִּים (תַּפְאֳרָה) הַיּוֹד גְּבוּרָה (נֶצַח) לְאַחֶיךָ (הַדָּר) וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לָךְ בְּנֵי אֲמֹךְ (יְסוֹד), אֲרִיֶּךְ
אֲרוֹר וּמִכְרִיֶּךְ בְּרוּךְ (מַלְכוּת): יִהְיוּ לְרָצוֹן | אֲמַרְיֵפִי וְהַגִּינוּ לְבִי לְפָנֶיךָ יְיָהוָה צוּרִי
וְגֹאֲלִי: וַיְהִי | נָעַם אֲדֹנֵי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדָיו כּוֹנֵנָה עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדָיו
כוֹנֵנָהוּ:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם,
שֶׁלֹא חָסַר בְּעוֹלָמוֹ כָּלוּם, וּבָרָא בּוֹ
בְּרִיּוֹת טוֹבוֹת וְאֵילָנוֹת טוֹבוֹת, לַהֲנוּת בָּהֶם
בְּנֵי אָדָם:**

וְאִח"כ אומרים:

הַלְלִיָּהּ | הִלְלוּ אֶת-יְיָהוָה מִן-הַשָּׁמַיִם הִלְלוּהוּ בְּמְרוֹמִים:
הִלְלוּהוּ כָל-מַלְאָכָיו הִלְלוּהוּ כָל-צְבָאָיו: הִלְלוּהוּ
שִׁמְשׁ וַיְרַח הִלְלוּהוּ כָל-כּוֹכָבֵי אוֹר: הִלְלוּהוּ שְׁמֵי הַשָּׁמַיִם
וְחַמִּים אֲשֶׁר | מַעַל הַשָּׁמַיִם: יִהְלְלוּ אֶת-שֵׁם יְיָהוָה כִּי הוּא צוּר
וְנִבְרָאוֹ: וַיַּעֲמִידֵם לְעַד לְעוֹלָם חֶק-נֶתַן וְלֹא יַעֲבוֹר: הִלְלוּ אֶת-
יְיָהוָה מִן-הָאָרֶץ תַּנִּינִים וְכָל-תַּהֲמוֹת: אֵשׁ וּבָרָד שֶׁלֹג וְקִיטּוֹר
רוּחַ סַעֲרָה עֹשֶׂה דְּבָרוֹ: הַהָרִים וְכָל-גְּבָעוֹת עֵץ פְּרִי וְכָל-
אֲרָזִים: הַחִיָּה וְכָל-בְּהֶמָּה רֶמֶשׂ וְצִפּוֹר כָּנָף: מַלְכֵי-אָרֶץ וְכָל-

סדר בדיקת חמץ

מהלכות בדיקת חמץ בקצרה

א. אמר רבנו הא"ר, שהנודד במשדו חמץ בפסח, מבטח לו שלא יחטא כל השנה.
ב. קדם ליל ארבעה עשר בניסן, צריך לנקות את הבית בצורה יסודית, כדי שלא ישאר שום חשש חמץ. ויש לבדק בכל כיסי הבגדים, וביחוד בכיסי בגדי הילדים ובילקוטים שלהם, וכיון שנקו אותם, אין צורך לבדק שם לאור הנר.

ג. מיד בצאת הכוכבים של ליל ארבעה עשר בניסן בודקים את החמץ לאור הנר. ובדיעבד אם בדק אחד השקיעה קדם צאת הכוכבים, יצא די חובה. ונכון שיבדק מעט את החמץ לאחר צאת הכוכבים. ואם בדק בליל יג ניסן, אין צורך לחזור ולבדק.
ד. כחצי שעה קדם זמן בדיקה חמץ אין להתחיל ללמד, ואין להתחיל בשום מלאכה, וכן אין לאכול לחם או עוגה יותר משעור כביצה, ופחות מכך מתר. וכן מתר לאכול פרות וירקות אפילו יותר מכביצה, וכן תבשיל ארוז וכדו', וכל שכן שמתר לשתות תה או קפה.

ה. אם קדם חצי שעה התחיל ללמד או לעשות מלאכה או לאכול, מתר לו להמשיך. ונדאי שאם רוצה להפסיק, תבא עליו ברכה. ושעור של רבים שאינו בדרך פלפול, אין צורך לבטל, אפילו אם נמשך למשך שעה או יותר, היות שהעבוד מזכיר האחד לחברו לבדק את החמץ. וטוב שבסיום השעור, יזכיר הנבאי שיש ללכת לבדק את החמץ. ואם יודעים בברור שאין חשש בטול תורה, וכלם יחזרו ללמד לאחר הבדיקה, עדיף שיבדקו קדם ואחר כך יקימו את השעור.

ו. צריך להקדים להתפלל ערבית, ואפילו אם כבר הגיע זמן הבדיקה ולא התפלל, יתפלל ואחר כך יבדק. וטוב שיגיד לאחר שיזכיר לו לבדק את החמץ מיד לאחר התפלה.

ז. צריך לבדק בכל הפניות בחדרים ובסדקים, וכן יבדק במדרגות ובחדרי המדרגות והגגות, ויש לבדק במיוחד במזנון ובמקור ובכל המקומות שמאוחסנים שם חשש חמץ במשך ימות השנה. ולכן כל חדרי הבית צריכים בדיקה, למרות שברור לו שמעולם לא אכל שם חמץ.

ח. אין צריך לבדק את הספרים מחמץ.

ט. מי שזכה ויש לו ילדים קטנים בביתו, צריך לבדק גם תחת הארונות ותחת המטות שמא הכניסו הילדים חמץ לשם. ואפילו אם יש לו טרחה מרבה בבדיקה כזאת, לא יקוץ בזה, וכבר אמרו רבותינו "לפום צערא אגרא".

י. נוהגים על פי הקבלה לחתוך עשר חתיכות קטנות של לחם פחות מכזית, וטוב שלא יהיה בהם יותר מ־8 גרם, ועוטפים אותם בגידות, ומחביאים אותם, והבודק את החמץ מחפש אותם כדי לבער אותן למחרת עם שאר החמץ של הבית. ולמרות שאין

כאשר הורו לנו רבותינו ז"ל: אור לארבעה - עשר בודקין את החמץ לאור הנר. לבער שאור וחמץ הנמצא בבית בחורין ובסדקין. כדי לעשות נחת רוח ליוצרנו ולעשות רצון בוראנו, לתקן ישר מצוה זו במקום עליון:

ויהי רצון מלפניך יהוה אלהינו ואלהי אבותינו, שתהיה חשוכה ומקבלת ורצויה לפניך מצוה זו. ויעלה לפניך באלו כונתי בכל הכונות הראויות לכן במצוה זו: על כן נקוה לך יהוה אלהינו לראות מהרה בתפארת עזך להעביר גלולים מן הארץ והאלילים כרות יברתן. לתקן עולם במלכות שדי וכל בני בשר יקראו בשמך, להפנות אליך כל רשעי ארץ, יכירו וידעו כל יושבי תבל. כי לך תכרע כל ברך תשבע כל לשון. לפניך יהוה אלהינו יכרעו ויפלו ולכבוד שמך יקר יתנו. ויקבלו כלם את על מלכותך. ותמלך עליהם מהרה לעולם ועד. פי המלכות שלך היא. ולעולמי עד תמלך בכבוד:

בכתוב בתורתך (שמות טו, יח): "יהוה ימלך לעלם ועד" ונאמר (בראיה יד, ט): "ויהי יהוה למלך על כל הארץ, ביום ההוא יהיה יהוה אחד ושמו אחד": "ויאמר אם שמוע תשמע לקול יהוה אלהיך והישר בעיניו תעשה והאזנת למצותיו ושמרת כל חקיו, כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני יהוה רפאך" (שמות טו, כו):

ואחר כך יאמר (ו' פעמים): "נר לרגלי דברך, ואור לנתיבותי" (תהלים קיט, קח). "לב טהור ברא לי אלהים, ורוח נכון חדש בקרבי" (שם נא, יב). (ו' פעמים). "יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך, יהוה צורי וגאלי": "ויהי נעם אלהינו עלינו, ומעשה ידינו כוננה עלינו, ומעשה ידינו כוננה" (ב' פעמים). ואחר כך יברך בכונה ובשמחה "על בעור חמץ", ויתחיל לבדק היטב:

קודם שיתחיל לבדוק יברך:

**ברוך אתה יהוה, אלהינו מלך העולם,
אשר קדשנו במצותיו וצונו על בעור חמץ:**

דינים הנוהגים אחר הבדיקה

א. כל החמץ שמצא בבדיקתו, וכן כל מה שגשאר מן החמץ לצד אכילתו בליל ארבעה עשר ובשחרית של יום ארבעה עשר, יצניענו במקום מיוחד, שלא יתפזר אנה ואנה, ובפרט יש להזהר כשיש ילדים קטנים בבית ולהשגיח עליהם שיאכלו בפנה מיוחדת, ולא ישוטטו בשעת אכילתם.

ב. אחר הבדיקה יבטל את החמץ ויפקידנו, כפי הנסח המובא כאן.

סדר שרפת חמץ

מדיני שרפת חמץ בקצה

א. נאמר בתורה (שמות יב, טו) "תשביתו שאור מבתיכם", והמנהג להשבית אותו על ידי שרפה. ולכן טוב לפרס את החמץ לפרוסות דקות, כדי שהאש תשלט בו בצורה טובה, וישרף לגמרי כמו גחלים. ואם לא עושה כן, ישפך עליו נפט בכמות גדולה כדי שימאס לאכילה.

ב. כשמגיע זמן שרפת חמץ אסור להתחיל במלאכה, עד שיגמר לשרף את החמץ. ג. כשמגיעים שש שעות זמניות מעלות השחר, אסור מהתורה לאכל חמץ ולהנות ממנו. וחכמים אסרו את החמץ באכילה משעה שעברו ארבע שעות זמניות מעלות השחר. ועד סוף שעה החמישית מותר החמץ בהנאה, ועד אז יכול למכר אותו לגוי או לתת אותו לבהמות חיות ועופות, ובלבד שיקפיד לדאות שאינם מצניעים את החמץ, וכל מה שנשאר ממנו יבער.

ד. יזהר לבטל את החמץ עד סוף השעה החמישית, שלאחר מכן הוא כבר אסור בהנאה, ולא יועיל הבטול.

ה. יש לנקות השנים היטב לאחר גמר סעודת שחרית ביום ארבעה עשר, אחר שסיים אכילת החמץ. וביותר צריך לזהר בזה מי שיש לו נקבים בשני ויש חשש שמא נכנסו שם פרורי חמץ. ומכל מקום אם לא עשה כן, אין לחוש כל כך, שבודאי טעם השאריות שבין השנים נפגם ונסרח אחר שעברו כמה שעות. ואליה שיש להם שנים תותבות צריכים לרחצם ולשפשפש היטב בין הדייצים עד שלא ישאר בהם שום חמץ בעין ואפלו משהו. אולם אין צורך להגעילם ברותחים, והרוצה להחמיר יערה עליהם ברותחים מבלי ראשון ודיו. ופשוט שהוא הדין למי שיש בפיו שנים של כסף או זהב שמספיק לנקותם היטב. ותו לא מדי.

לפני שרפת החמץ טוב לומר בקשה זו (מספר לשון חכמים), ומרן זיע"א לא נהג לאומרה:

לשם יחוד קדשא בריך הוא ושיכינתה, ברחילו ורחימו ורחימו ורחילו, ליחידא שם אות י' ואות ה' בשם אות ו' ואות ה' ביחודא שלים בשם כל ישראל, לאקמא שכינתא מעפרא ולעלוי שכינת עגנו, הריני מוכן ומזומן לקיים מצות בעור חמץ בשרפה, לשרפו ביום ארבעה-עשר לחדש ניסן, כדי לעשות נחת רוח ליוצרינו ולעשות רצון בוראנו. ויהי רצון מלפניך יהוה אלהינו ואלהי אבותינו, שתהיה חסובה ומקבלת ורצויה לפניך מצוה זו, ויעלה לפניך באלו בנותי בכל הכונות הראויות לכון במצוה זו של שרפת החמץ, ויעלה לפניך באלו קימנו מצות

סדר קרבן פסח

בזמן שהיה בית המקדש קיים, הקריבו את קרבן פסח מחצות היום של ערב פסח והלאה. ולכן רבים נהגו לקרוא בערב פסח בזמן תפלת המנחה או לאחריה את "סדר קרבן פסח", כדי לקיים מה שנאמר "ונשלמה פרים שפתינו" (הושע יד, ג). ומי ששכח לאמרו בערב פסח, יכול לאמרו גם בליל פסח. ויתפלל לפני בורא עולם שיצנה בית המקדש במהרה בימינו.

וזה סדר הקרבת קרבן הפסח:

רבו העולמים אתה צויתנו להקריב קרבן הפסח במועדו, בארבעה-עשר לחדש הראשון, ולהיות פהנים בעבודתם וליום בדוכנם וישראל במעמדם קוראים את החלל ועתה בעונותינו חרב בית המקדש ובטל קרבן הפסח. ואין לנו לא כהן בעבודתו ולא לוי בדוכנו ולא ישראל במעמדו, ונשלמה פרים שפתינו. לכן יהי רצון מלפניך יהוה אלהינו ואלהי אבותינו, שיהיה שיה שפתותינו חשוב לפניך כאלו הקרבנו את הפסח במועדו ועמדנו על מעמדו ודברו הלויים בשיר והלל להודות לוי. ואתה תבונן מקדשך על מכונו, ונעלה ונקריב לפניך את הפסח במועדו כמו שכתבת עלינו בתורתך על ידי משה עבדך
כאמור:

וידבר יהוה אל משה לאמר: צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי לאשי ריח ניחח תשקמו להקריב לי במועדו: ואמרת להם זה האשה אשר תקריבו ליהוה כבשים בני שנה תמימים שנים ליום עלה תמיד: את הכבש אחד תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים: ועשירית האיפה סלת למנחה בלולה בשמן בתית רביעת ההין: (סין בשם חל"ע) עלת תמיד העשיה בהר סיני לריח ניחח אשה ליהוה: ונסכו רביעת ההין לכבש האחד בקדש הסך נסך שכר ליהוה: ואת הכבש השני תעשה בין הערבים כמנחת הבקר וינסכו תעשה אשה ריח ניחח ליהוה:

דברו אל כל עדת ישראל לאמר בעשור לחדש הזה ויקחו להם איש שם לבית אבות שם לבית: ואם ימעט הבית מהיות משה ולקח הוא ושכנו הקרוב אל ביתו במכסת נפשות איש לפי אכלו תכוסו על השם: שם תמים זכר בן שנה יהיה לכם מן הכבשים ומן העזים תקחו: והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחדש הזה ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערבים: ולקחו מן הדם ונתנו על שתי המזוזות ועל המשקוף על הבתים אשר יאכלו אותו בהם: ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש ומצות על מרורים יאכלוהו: אל תאכלו מִמֶּנּוּ נא ובשל מבשל במים כי אם צלי אש ראשו על פרעיו ועל קרבו: ולא תותירו מִמֶּנּוּ

סגֵלָה נפִלָאָה

מִרְבֵּנוּ שְׁמִשּׁוֹן מֵאֶסְטְרוֹפּוֹלִי זִלְהָה
לְאֹמְרָה כָּל הַשָּׁנָה וּבִפְרֹט בְּעֶרֶב פֶּסַח

זוה נוסח האגרת:

שְׁלוֹם לְרַבְנֵי אֶרֶץ, גִּדְרֵי גֵר וְעוֹמְדִים בְּפָרָץ, יִצִּילֵם ה' מִכְּלִיּוֹן וְחֶרֶץ, בְּלִם קְדוּשִׁים
אֲשֶׁר הִמָּה בְּאֶרֶץ, כָּל חֵד לְפִיּוֹם חוֹרְפָה מִקְשָׁה וּמִתְרֵץ, אֲמֵן סֵלָה. בְּתַכְלִית
הַעֲנִין מִזֶּה שֶׁכָּתַב הָאֲרִי ז"ל בְּקוֹנְטֵרַם שְׁלֹו הַנִּקְרָא פְּלָאוֹת רְבוּת. בִּשְׁעַר הַנִּקְרָא
יִצִּיאַת מִצְרַיִם, פָּרָץ ג' דָּף מ"ב ע"א וְזֶה לְשׁוֹנוֹ:

הַנֶּה כְּבֹר הוֹדְעֵתִיד שְׁפָרְעָה נִלְקָה בְּמִצְרַיִם בְּעֶשֶׂר מִכּוֹת אֱלוֹ עַל יְדֵי שְׁלִשָּׁה
אֱלֹהִים וּמֵאֲתִים וּשְׁמוֹנִים מִלְּאֲכֵי חֲבֵלָה, הַמִּמְנִים בִּשְׁלִשָּׁה רְקִיעִים שֶׁל
טְמֵאָה, הָאֶחָד נִקְרָא שַׁרְע. וְהַשֵּׁנִי נִקְרָא תַמּוּךְ. וְהַשְּׁלִישִׁי נִקְרָא בִישָׁחַ. וְעַלֵּיהֶם
הַיֵּשֶׁר הַנִּקְרָא רִלְפֶסֶט וְעַלֵּיהֶם וְעַל בְּלִם הַיֵּשֶׁר הַנִּקְרָא תַקָּא בְּרֵאשִׁית חֶסֶד מִן
הַשְּׁלִישִׁי עֲשָׂרָה וְחֶסֶד מִן הַרְבִּיעִי שִׁשָּׁה, וְחֶסֶד מִן הַחֲשִׁיעִי שִׁשָּׁה כְּכַתּוּב:

וְהַנֶּה מִזֶּה שֶׁלְקוֹ הַמִּצְרַיִים בְּמִצְרַיִם עֶשֶׂר מִכּוֹת, וְעַל הֵים לְקוֹ חֲמִשִּׁים מִכּוֹת, הַיֵּשֶׁם
שֶׁפֹּ שָׁבוּ אַחֲזֵי דוֹד בֶּן יִשְׂרָאֵל, וְהַיֵּשֶׁם אֲמַר וְהִכָּה. וּמִצֵּד הַיֵּשֶׁם תִּקַּל לְקוֹ הַמִּצְרַיִים
בְּמִצְרַיִם אֲרִבְעִים מִכּוֹת, וְעַל הֵים לְקוֹ מֵאֲתִים וְחֲמִשִּׁים מִכּוֹת, וּבִמָּה שֶׁחֲקִדּוּשׁ
בְּרוּךְ הוּא מִכָּה בּוֹ מִרְפָּא הַגְּלוּת. מִזֶּה פִּשְׁעוֹ וּמִזֶּה חֲטָאוֹ וּמִזֶּה הַמַּעַל אֲשֶׁר מַעַלּוֹ
אֲבוֹתֵינוּ, לְהִיּוֹת כְּבוֹד הַבְּרִזָּל הַזֶּה, עַד שֶׁנֶּאֱלָם בְּשִׁמּוֹת אֱלוֹ דַּעַב צִדָּא כְּשָׁחַב עַד
כֵּאֵן לְשׁוֹן הָאֲרִי ז"ל.

וְהַנֶּה מוֹרֵי וְרְבוּתֵי קְדוּשֵׁי יִשְׂרָאֵל, הַדְּכָרִים הָאֵלֶּה פְּלָאִים הֵם, סְתוּמִים וְחִתּוּמִים
וְאֵין פּוֹרֵשׁ אוֹתָם. וּכְבֹר שְׁאֵלּוֹנֵי גְדוּלֵי יִשְׂרָאֵל לְבֹאֵר לְחֵם דְּבָרֵי הָאֲרִי ז"ל
וְלֹא הַגְּדֵתִי. וּמִגְדֵּל אֶהְבֵּת מוֹרֵי וְרְבוּתֵי אֶגְלָה רַז זֶה שֶׁנִּתְגַּלָּה לִי בְּחִלּוֹם לִילָה,
וְעַכְשָׁו אֶגְלָה הַדְּכָר בְּרָמּוֹ לִפְנֵי כְבוֹד תוֹרָתָם וְהוּא רַחוּם יִכְפֹּר:

וְזֹאת הַעֲנִין מִזֶּה שֶׁכָּתַב הָאֲרִי ז"ל, שְׁפָרְעָה נִלְקָה בְּמִצְרַיִם עֶשֶׂר מִכּוֹת וְכו' כּוֹנֵתוֹ
כֵּךְ, כִּי אֲמָרוּ בְּעַלֵּי קְבֵלָה מַעֲשִׂית, שִׁישׁ שְׁלִשָּׁה אֱלֹהִים וּמֵאֲתִים וּשְׁמוֹנִים
מִלְּאֲכֵי חֲבֵלָה הַמִּמְנִים לְהַכּוֹת אֶת הָרַשָּׁעִים וְלַהַעֲנִישׁם בְּגִיהָם וּלְטַהֵרם
מִעוֹנוּתֵיהֶם. וְעַל זֶה נֶאֱמַר: "וּלְהַכּוֹת בְּאַגְרָף רִשָּׁע", כִּי אֲגָרָף, רָמּוֹ שְׁלִשָּׁה אֱלֹהִים
מֵאֲתִים וּשְׁמוֹנִים וְעַל יָדָם נִלְקָה גַם פֶּרְעָה הָרַשָּׁע. וְאוֹמֵר אֲנִי הַכּוֹתֵב שְׁזֵהוּ סוּד
נִפְלָא בְּאִשֶּׁר הוּא נִכְתָּב בְּמִנְיָן וּבְמִסְפָּר:

דִּם צִפְרָדַע בְּנִם עֹרֵב דְּכָר שְׁחִין בְּרֵד אֲרִבָּה חֶשֶׁד מִכָּה בְּכֹרוֹת:

סדר מב מסעות

יש נוהגים לקרוא גם כן סדר מב מסעות, כפי שהביא מהר"י ניניו בספר אמות ליעקב (קונטרס שפת אמת), סדר מב מסעות, שנסעו בני ישראל מיציאתם ממצרים עד ערבות מואב.

וכתב שם בשם המקובלים, שהקורא אותם באות תיבה בתיבה, מידי יום ביומו בזמן מגפה בר מינן, מובטח הוא שישמר וינצל מדבר וממגפה ולא ישלוט בו שום פגע רע. ושמאמר זה הובא בספר הפליאה, והזכירו הרב הקדוש מוהר"ש מאסטרופולי, ונמצא כתוב בכתבי מוהר"א הכהן מאיזמיר בעל שבט מוסר. והביאו רבינו יעקב אביחצירא זיע"א בספר פתוחי חותם (ר"פ מסעי). ע"ש מה שביאר בזה.

וזה סדר הקריאה:

רַעַמְסֶס. (א) סְכוּת. (ב) אַתֶּם (ג) פִּי הַחִירָת (ד) מָרָה (ה) אֵילָמָה: (ו) יָם סוּף: (ז) מְדַבֵּר סִין.
(ח) דִּפְקָה. (ט) אֱלֹשׁ. (י) רַפִּידִם. (יא) מְדַבֵּר סִינִי: (יב) קְבֵרַת הַתְּאֹוֹה. (יג) חֲצֵרֶת.
(יד) רִתְמָה. (טו) רִמֵּן פֶּרִץ. (טז) לִבְנָה. (יז) רֶסֶה: (יח) קְהֵלֶתָה. (יט) חֹר שֹׁפֵר. (כ) חֲרָדָה. (כא)
מִקְהֵלֶת. (כב) תַּחַת. (כג) תֵּרָח: (כד) מִתְקָה. (כה) חֲשַׁמְנָה. (כו) מִסְרוֹת. (כז) בְּנֵי יַעֲקֹן. (כח) חֹר
הַגְּדֵרָה. (כט) יִטְבְּתָהּ: (ל) עֲבֵרְתָה. (לא) עֲצִין גָּבֵר. (לב) קִדְשׁ. (לג) חֹר הַחֶרֶק. (לד) צִלְמָנָה. (לה) פֹּנֵן:
(לו) אֲבֹת. (לז) עֵי הָעֲבָרִים. (לח) דִּיבֹן גֹּד. (לט) עֶלְמֵן דְּבִלְתִּימָה. (מ) הָרֵי הָעֲבָרִים. (מי) עֲרֻבוֹת
מוֹאֵב: (מז)

כִּד נִטְלוּ יִשְׂרָאֵל מִרַעַמְסֶס. (א) לֹא יָדְעוּ אִי יִנְטְלוּ לְסְכוּת אוֹ לְקְהֵלֶתָה אוֹ
לְמִסְרוֹת. וּפְקִיד מְדַבְּרָנָא דַּעֲמָה דִּינִטְלוּ לְסְכוּת. (ב) מִסְכַּת לֹא יָדְעוּ אִי יִנְטְלוּ
לְאַתֶּם אוֹ לְחֲצֵרֶת אוֹ לְתֵרָח אוֹ לְעֲצִין גָּבֵר. וּפְקִיד מְדַבְּרָנָא דַּעֲמָה דִּינִטְלוּ לְאַתֶּם
(ג) מֵאַתֶּם לֹא יָדְעוּ אִי יִנְטְלוּ לְפִי הַחִירָת אוֹ לְרִמֵּן פֶּרִץ אוֹ לְעֲבֵרְתָה אוֹ לְהָרֵי
הָעֲבָרִים. וּפְקִיד מְדַבְּרָנָא דַּעֲמָה דִּינִטְלוּ לְפִי הַחִירָת. (ד) מִפִּי הַחִירָת לֹא יָדְעוּ אִי
יִנְטְלוּ לְמָרָה אוֹ לְתַחַת אוֹ לְעֲרֻבֵת מוֹאֵב. וּפְקִיד מְדַבְּרָנָא דַּעֲמָה דִּינִטְלוּ לְמָרָה
(ה) מִמָּרָה לֹא יָדְעוּ אִי יִנְטְלוּ לְאֵילָם אוֹ לְעֶלְמֵן דְּבִלְתִּימָה. וּפְקִיד מְדַבְּרָנָא
דַּעֲמָה דִּינִטְלוּ לְאֵילָם: (ז)

מֵאֵילָם לֹא יָדְעוּ אִי יִנְטְלוּ לִים סוּף אוֹ לְחֲשַׁמְנָה אוֹ לְפֹנֵן אוֹ לְעֵי הָעֲבָרִים.
וּפְקִיד מְדַבְּרָנָא דַּעֲמָה דִּינִטְלוּ לִים סוּף. (ח) מִים סוּף לֹא יָדְעוּ אִי יִנְטְלוּ
לְמְדַבֵּר סִין אוֹ לְחֲרָדָה. וּפְקִיד מְדַבְּרָנָא דַּעֲמָה דִּינִטְלוּ לְמְדַבֵּר סִין. (ט) מִמְדַּבֵּר
סִין לֹא יָדְעוּ אִי יִנְטְלוּ לְדִפְקָה אוֹ לְיִטְבְּתָהּ. וּפְקִיד מְדַבְּרָנָא דַּעֲמָה דִּינִטְלוּ
לְדִפְקָה. (י) מִדִּפְקָה לֹא יָדְעוּ אִי יִנְטְלוּ לְאֱלֹשׁ אוֹ לְרֶסֶה אוֹ לְאֲבֹת. וּפְקִיד
מְדַבְּרָנָא דַּעֲמָה דִּינִטְלוּ לְאֱלֹשׁ. (יא) מֵאֱלֹשׁ לֹא יָדְעוּ אִי יִנְטְלוּ לְרַפִּידִם אוֹ לְחֹר
שֹׁפֵר אוֹ לְבְנֵי יַעֲקֹן. וּפְקִיד מְדַבְּרָנָא דַּעֲמָה דִּינִטְלוּ לְרַפִּידִם. (יב) מִרַפִּידִם לֹא יָדְעוּ

סדר עירוב תבשילין

כשחל יו"ט של פסח ביום שישי, יש לעשות עירוב תבשילין.

קצת מהלכות עירוב תבשילין

א. כשחל יום טוב ביום ששי, אסרו חכמים לבשל בו לצורך שבת. והתירו לעשות זאת רק על ידי "עירוב תבשילין", דהיינו, שנייה פת ותבשיל מערב יום טוב, כאשר הוא מיעד אותו לאכילה בשבת, וכך אין זה נכר שמתחיל לבשל לצורך השבת בעצמו של יום טוב, שהרי התחיל לבשל לשבת כבר מערב יום טוב. ובדיעבד כאשר הגיח רק תבשיל, יכול לבשל ולאפות ביום טוב לצורך שבת, אבל אם הגיח רק פת, יש בזה מחלוקת, ולהלכה אפשר לתקל באפיה לצורך שבת.

ב. השעור של התבשיל צריך להיות בשעור כזית, שהוא 27 גרם, ובדיעבד די 18 גרם. ושעור זה אמור גם אם בני המשפחה מרבים, וטוב להגיה תבשיל בשעור כביצה, שהוא 54 גרם.

ג. ילדים נשואים שבאו להתארח אצל הוריהם ביום טוב, והם מספקים להם את כל צרכם, אין צריכים לערב עירוב תבשילין משלהם, ויכולים לבשל ולאפות ביום טוב, על סמך העירוב של ראש המשפחה. אבל אם כל אחד משלם על האכל שאוכל, צריכים לערב כל אחד בפני עצמו.

ד. המתארחים בבית מלון, ובעל המלון או אחראים מטעמו עושים עירוב תבשילין, אין האורחים צריכים לערב עירוב תבשילין רק בשביל שיוכלו להדליק נרות שבת מיום טוב בשביל ליל שבת. ואם רוצים לערב, יערבו בלי ברכה, ורק יאמרו "ברוך עירובא יהא שרי לנא לאדלוקי שרגא מיום טוב לשבת" (בה העירוב יהיה מתר לנו להדליק נר מיום טוב לשבת).

ה. התבשיל של העירוב יוכל להיות צלי או שלוק או כבוש או מעושן, ואפלו תפוח מבשל, ובלבד שיהיה ראוי ללפת בו את הפת. ולכן אין לערב בדיסה ושאר מיני קטניות שאין רגילים ללפת בהם הפת. ובמקומות החמים נוהגים לקחת ביצה שלוקה שמחזיקה מעמד ואינה באה לידי סרחון כשאר מיני לפת. ובזמן הזה שיש לנו מקדרים חשמליים, טוב להדר לקחת להם שלם ותבשיל חשוב כגון בשר או דגים.

ו. אסור לבשל או לאפות ביום טוב אלא כל זמן שהעירוב קים. ואחר שהכין כל צרכי שבת ביום טוב, אם רצה יוכל לאכל את הפת והתבשיל של העירוב, אפלו ביום טוב עצמו. אולם טוב לאכלו בליל שבת, או בסעודה שלישית של שבת.

ז. אין לעשות עירוב תבשילין ברגים מלוחים הנקראים הרינג.

ח. אף על פי שהכין עירוב תבשילין בדת, ישתדל לתקדים לבשל ביום טוב את צרכי השבת בשעות המקדמות של היום, כדי שישם האפיה והבשול בעוד היום גדול,

סדר הדלקת נרות

מהלכות הדלקת נרות

א. גם ביום טוב נוהגים להדליק בנרות.

ב. מצוה להדליק נרות בליל יו"ט, ולברך עליהם. ואף העולים מארצות תימן לארץ ישראל, שיש מהם שנהגו בארצותם להדליק נרות של יו"ט "בלא ברכה", בעלותם ארצה נחשבים ככל תושבי ארץ ישראל, וצריכים לברך על הדלקת הנרות של יו"ט בשם ומלכות, "אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של יו"ט".

ג. המתארחים בבית אחרים לסעודת ליל יו"ט, וחוזרים לבתיהם ללון שם בליל החג, צריכים להדליק בביתם נרות ארבים באפן שיהנו לאדם אחר שיחזורו לביתם לישון, וביותר צריכים להדליק בזה בליל הסדר שמאחרים לישון. ועל כל פנים ידליקו לשם כך את נר החשמל לכבוד יו"ט, באפן שיהא דולק עד שיחזורו לביתם ויהנו לאורו.

ד. המדליקים נרות של יו"ט בגדונים של מתכת דקה, יתכן ששארית המתכת הזו נחשבת למקצה, אם לא שראויה לשמוש חוזר, כגון לנר אחר בזה, שהמסגרת שלו נהרסה.

ה. אסור לחמם נר שעוה באש כדי להדביקו בפמוט או במנורה, משום אסור "ממרח" ביו"ט. אלא יתן את הנרות בפמוטות או בשפופרת חלולה.

ו. שפופרת או פמוט שנסתמו בשערה ונקפאת שם, מתר לנקותה בסכין וכדומה ביו"ט, ואין בזה משום תקון כלי ביו"ט.

ז. יש שרצו לאסור להכין "פתיל צף" ביו"ט שנחשב כמו מתקן מנא, כיון שקדם לכן אינו ראוי לבלום, ולדבריהם צריך להכין את ה"פתיל צף", מבעוד יום. אמנם העקד להלכה להחזיר בזה, שאין זה נחשב לעשיית כלי. וכן עקר.

קודם שתדליק תברך:

**ברוך אתה יהוה, אלהינו מלך העולם,
אשר קדשנו במצותיו, וצונו להדליק
נר של (בשבת תוסיף: שבת) יום טוב:**

סדר הקערה

- א. בסדר הקערה של פסח, מביאים שני תבשילין אחד זכר לפסח ואחד זכר לקרבן חגיגה, ונהגו להביא בשר וביצה, בשר זרוע צלוי על גחלים, והביצה תהיה מבשלת. אמנם אין זה לעבובא, כי די בכל שני תבשילין ואפלו אחד ותדר.
- ב. יש נוהגים לצלות את הזרוע על גבי גחלים ולא בשפוד. ומ"מ כל זה רק חומרא ותדיר מצוה. ויכול לצלות את הזרוע בכל דרך שנוח לו בין על גחלים בין על הגז. ואם קשה לו לצלותו יכול לעשותו צלי קדר (פתח סיד ללא מים) או אפלו מבשל.
- ג. המנהג להשתמש דוקא בבשר זרוע בקערת הסדר של ליל פסח, אין בו שום חייב מן הדין כלל, ואינו אלא מנהג מאחד, לדמו מה שנאמר: "ויצייצנו ד' ממצרים בזרוע נטויה". ולכן אם יש מה תקלה, כגון שמחזירים אחד זרוע של כבש דוקא, מבלי להקפיד על כשרות הבשר, בהשגחה ראויה, כדאי להשתמש בכל בשר ולא דוקא בזרוע, ובלבד שיהיה בכשרות חלק. וכן אפשר להשתמש גם בבשר עוף לדמו על הנאמר "ואשא אתכם על כנפי נשרים, ואביא אתכם אלי".
- ד. ע"פ סדר הקערה להא"י ז"ל שנדפס בהגדות של פסח, צריך לתת חזרת ועלישין בקערה של הסדר, ואין זה משום שיש לנו ספק מהי החזרת, אלא הוא משום טעם ע"פ הסוד, ואנו אין לנו עסק בגסתרות.
- ה. טוב שיסדר את הקערה של ליל הסדר בעצמו. ולדעת הא"י ז"ל סדר הקערה הוא: ג מצות בראש הקערה. ועליהם, הזרוע מימין, והביצה משמאל, ומרור באמצע מתחת הזרוע והביצה. וחרסת למטה בימין, כרפס למטה משמאל. וחזרת באמצע מתחתיהם. ודעת הפשטנים שסדר הקערה הוא באופן שלא יעביד על המצוות. ודעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד. ורבים נוהגים בזה כמנהג הא"י ז"ל.

וזה סרטוט הקערה לשיטת הא"י:

הנהגות של פסח

הנהגות חשובות לליל הסדר

- א. בליל הסדר ידאג שמחת לבו בחסדי השי"ת, שבחור בנו או מכל העמים וקדשו במצותיו. ויתנהגו הוא ואשתו כמלך וכמלכה, ובני ביתו כבני מלכים, וכינו כל כסף וזהב ובגדי משי ודקמה מכל מה שחננם השם יתברך.
- ב. ראוי למעט בשיחת חלין בלילה הזה, ולהתעסק רק במצוות הלילה ובספודי הנסים ביציאת מצרים, ולפרסם לבני ביתו. ודויד"א כתב, שלא ידבר שום שיחת חלין משותחיל בקדוש עד גמר ההלל, כי הכל יחוד גמור, ואין להפסיק ביניהם.
- ג. טוב לברך את הילדים ובני הבית בליל הסדר, כי הוא עת רצון, שבלילה הזה נפתחים אוצרות טללים, ועליונים ותחתונים אומרים שירה. וגם בליל פסח מנהיגו לגשק ידי יהודים, אבל לא יגשק ידי חמותרו.
- ד. מצוה לחלק לתינוקות קליות ואגוזים, בליל פסח קדם עשית הסדר, וכן מיני מתקה, כדי שלא ישנו, וידאו שני וישאלו.

הנהגות מרן

בליל הסדר היה מרן שרוי בשמחה גדולה ונפלאה, והשדה בביתו נאח קדש אידית קדשה ושמחה ונעימה. ברם, הרצינות שלטת בביתו כבכל ימות השנה, מרן דקדק בעריכת הסדר שיעשה בדקדוק רב על פי כל כללי ופרטי ההלכה. כמו כן דאג לכך שלא תהיה אידיה של שחוק וליצנות כפי המצוי בעריכת סדר המוני במשפחות גדולות.

מיד עם כניסתו לביתו שאל את בני הבית, ובפרט את רעייתו הרבנית ע"ה, ואת בעותיו ונכדותיו, האם קראו כבר את ההלל בברכה, משום שלבני הספרדים ועדות המזרח בלילה זה מכרכים על ההלל וגומרים אותו בתפלה. ואם עדין לא הספיקו, היה מזרז וממתין להן. ובזמן זה היה מעין בפרושי ההנהגה, עד שהודיעוהו שכלן כבר סימו את קריאת ההלל, ודק אז היה גש למתחיל את הסדר.

בפתיחת הסדר, מרן היה משודר עם כל בני משפחתו את סימני הסדר: "קדש ורחץ וכו' בכמה סוגי מנגינות.

קדם עריכת ליל הסדר חלק מרן לכדי מיני מתקה שונים ובטנים. ובימי חייה של הרבנית ע"ה, היא היתה טוהרת ומחלקת אותם. וכמו כן בתוך כדי הסדר היתה מביאה בטנים עם הקלפה לחלקם לילדים כדי לעורדם שלא ידמו.

סימני הסדר

יש נוהגים לומר במנגינה קודם ההגדה קדש ורחץ וכו', ומנהג טוב הוא, שמלבד שעוזר לזכור את הסדר, גם כתבו שיש בזה סוד. ומרן זיע"א היה משורר את החרוזים הללו בנעימה, וכל פעם בלחן אחר, כדי לעורר את המסובין.

קִדְשׁ. וְרִחֵץ. כִּרְפָּס. יֶחֱץ. מַגִּיד. רַחֲצָה.
מוֹצֵיא מִצָּה. מְרוֹר. בּוֹרֵךְ. שֶׁלַחֲנָן-
עוֹרֵךְ. צָפוֹן. בֵּרֵךְ. הַלֵּל. גִּרְצָה.

קִדְשׁ

מדיני קדוש וארבע כוסות

א. יערכו השלחן מבעוד יום, כדי ששִׁיבוא בעל הבית מבית הכנסת יקדש מיד אחר צאת הכוכבים, ואין צריך לחכות לזמן רבנו תם. ומ"מ בשעת הדיחוק אפשר לקדש מבעוד יום משעת שקיעת החמה, אחרי שהתפלל וקבל עליו קדשת יום טוב. אך את סדר ליל פסח לא יתחיל אלא לאחר צאת הכוכבים.

ב. גם גברים וגם נשים חייבים בארבע כוסות.

ג. מצוה לתת ארבע כוסות לילדים שהגיעו לחנוכה (שמבינים את ספד יציאת מצרים), אך אין צורך לתת להם רביעית.

ז. בכל יו"ט שחל בשבת יש לומר "שלום עליכם" ו"אשת חיל", אבל בליל פסח שחל בשבת א"צ לומר, מפני שצריך להודיר לקדש, כמו שאמרו בגמרא, חוטפים מצה בליל פסח, כדי שלא ישנו התינוקות.

ח. קדם הקדוש שוטפים ומדיחים את הכוס, ואם הוא נקי אינו צריך שטיפה והדחה, אלא שע"פ הסוד נכון לעשות כן.

ט. נוהגים שאחד מוזג לשני את היין לכוס, והוא להודיר מצוה, ולא תמזג אשה לאיש וכן להפך. ואם אין לו מי שימזג לו, ימזג לעצמו.

מוזגים כוס ראשון, ואומרים עליו קידוש היום, והגדול שבבית מברך, ויכוון להוציא את השומעים ידי חובתם, והם יתכוונו לצאת. ואין לענות "ברוך הוא וברוך שמו". ואחר כל ברכה שמסיים המברך, יענו השומעים "אמן". נוהגים לומר את הקידוש בעמידה. וכשמסיים הקידוש יושב ומיסב ושותה מכוס הקידוש.

אם חל בשבת מתחילים (ולא יאמרו "שלום עליכם" וכו'):

יִּזְם הַשֵּׁשִׁי. וַיְכַלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צָבָאָם: וַיְכַל אֱלֹהִים
בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה, וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי מִכָּל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה: וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם
הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדֵּשׁ אוֹתוֹ כִּי בּוֹ שָׁבַת מְכָל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר בָּרָא
אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת.

אם חל בחול מתחילים:

אֱלֹהִי מוֹעֲדֵי יְהוָה מְקַרְאֵי קָדֵשׁ. אֲשֶׁר
תִּקְרְאוּ אֹתָם בְּמוֹעֲדָם. וַיְדַבֵּר מִשָּׁה
אֶת מוֹעֲדֵי יְהוָה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

סִבְדֵּי מָרְנָן. ועונים השומעים: לְחַיִּים.

מנהג הספרדים ועדות המזרח לסיים בברכת הגפן בורא פרי הגפן הגימ"ל בסגול"ל. ואין לשנות המנהג.

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא
פְּרֵי הַגֶּפֶן. ועונים השומעים: אָמֵן.

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר
בָּחַר בָּנוּ מִכָּל עָם, וְרוֹמְמָנוּ מִכָּל לְשׁוֹן
וַיְקַדְּשֵׁנוּ בְּמִצּוֹתָיו, וַתֵּתֵן לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ

בְּאַהֲבָה (בשבת: שְׁבֹתוֹת לְמִנוּחָה ו) מוֹעֲדִים
 לְשִׂמְחָה, חֲגִים וְזִמְנִים לְשִׂשׁוֹן, אֶת יוֹם (בשבת:
 הַשְּׁבֵת הַזֶּה וְאֵת יוֹם) חַג הַמִּצּוֹת הַזֶּה, זִמְן
 חֲרוּתָנוּ בְּאַהֲבָה, מִקְרָא קֹדֶשׁ, זִכָּר לִיצִיאַת
 מִצְרַיִם. כִּי בָנוּ בַּחֲרֹת וְאוֹתָנוּ קֹדֶשֶׁת מִכָּל
 הָעַמִּים, (בשבת: וְשִׁבְתוֹת) וּמוֹעֲדֵי קֹדֶשֶׁךְ (בשבת:
 בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן), בְּשִׂמְחָה וּבְשִׂשׁוֹן הִנַּחֲלָתָנוּ.
 בָּרוּךְ אַתָּה יְיָהוָה, מִקְדָּשׁ (בשבת: הַשְּׁבֵת ו)
 יִשְׂרָאֵל וְהַזְמָנִים: וְעוֹנִים הַשּׁוֹמְעִים: אָמֵן.

אם חל יום טוב במוצאי שבת מוסיפים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, בּוֹרֵא מַאֲוִרֵי הָאֵשׁ.
 וְעוֹנִים הַשּׁוֹמְעִים: אָמֵן.

אין כדאי לחבר שתי נרות לצורך ברכת "מאורי האש" בשביל לברך על
 אבוקה, משום שאח"כ שיסיימו לברך על האש ויבוא להפריד הנרות, יש
 בזה חשש משום מכבה, אלא יברך על נר אחד בלבד. ויש להיזהר שלא
 יכבה את נר ההבדלה, כפי שדרכו לעשות בכל מוצאי שבת, אלא יניחנו עד
 שיכבה מאליו. או שיברך על הנרות שהדליק לכבוד יו"ט, ודיו.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַמְבָדִיל בֵּין קֹדֶשׁ
 לְחָל. וּבֵין אֹר לְחֹשֶׁךְ, וּבֵין יִשְׂרָאֵל לְעַמִּים, וּבֵין יוֹם
 הַשְּׁבִיעִי לְשִׁשֶּׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה. בֵּין קֹדֶשֶׁת שְׁבֹת לְקֹדֶשֶׁת יוֹם
 טוֹב הַבְּדִלָּה, וְאֵת יוֹם הַשְּׁבִיעִי מִשִּׁשֶּׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה קֹדֶשֶׁת,
 וְהַבְּדִלָּה וְקֹדֶשֶׁת אֶת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּקֹדֶשֶׁתְךָ. בָּרוּךְ אַתָּה
 יְיָהוָה, הַמְבָדִיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחָל. וְעוֹנִים הַשּׁוֹמְעִים: אָמֵן.

מגיד

מהלכות ומנהגי קריאת ההגדה

א. אף הנשים חייבות בספור יציאת מצרים, ואם אינה יודעת לקרוא, יכולה לצאת ידי חובה בשמיעה, שהשומע בעונה, ויטו און קשבת להבין ענין יציאת מצרים. ואם אינה מבנה בלשון דקדוש, צריך לתרגם לה בלע"ז. ומכל מקום כיון שיש מחלוקת אם הנשים חייבות בהגדה מן התורה, או רק מדרבנן, נכון לכתחלה שלא יוציאו את האנשים ידי חובה. מיהו ברעבד יצאו האנשים ששמעו ממנה, ידי חובת ההגדה וספור יציאת מצרים. ומדות טוב יאמרו, "פסח מצה ומרור", וטעמיהם.

ב. מי שזוהר את ההגדה בלבו, ולא הוציא בשפתיו, אינו יוצא ידי חובתו. ג. מצות עשה לספר לילדיו ספור יציאת מצרים, ולדור חייב בדבר, ואפלו אם אינם יודעים לשאול, ילמדם כפי דעתם, ולא דוקא בעו אלא עם כל בדיה. אלא שהבן קודם. ועקר המצוה בבן שלא הגיע למצוות, כל שידע ומבין בספור יציאת מצרים. ולפי דעתו של בן, אביו מלמדו.

ד. בגסח הא לחמא עניא וכו', יש נוהגים לומר, הא לחמא, במקום תחת הד"א. ויש נוהגים לומר, הא לחמא, בצד תחת הד"א, שיש בזה דמיון על פי דקבלה. ה. רבים נוהגים לומר הא לחמא עניא כל בני הבית יחד בגנן ובנעמיה. והריטב"א כתב, שצריך לומר את כל ההגדה בנעמיה ובקול רם כפי כחו.

הנהגות מרן

כל קטע בהגדה חיו קודא בקול רם אחד מבני המשפחה לפי סדר ישיבתם. במנגינה הידועה ליוצאי בבל, ובמהדורות אחד מבני המשפחה קרא בקול רם, וכל המשפחה קראו בשקט, על פי הסדר. בין הבנים ובין הבנות. ואף הרבנית עליה שלום היתה קוראת.

בין פסקא לפסקא נהג מרן לומר או לשמע מבניו ונכדיו דברי תורה, חדושים, פלפולים ומעשיות בענין ההגדה. בניו הגדולים היו שואלים שאלות קשות. ובאחד השנים בעו רבנו יצחק הביא לשלחן הסדר את ספרו של הרב מבריסק מביט הלוי, והיה שואל שאלות מספר זה, עד שמרן שם לבו לזה, התפעל ושמח מאד, ולקח מידו את הספר, ובקש ממנו להשאירו אצלו לאחי החג, כי נחנה מאד מהחברות שבספר.

מרן נהג לעין קצת בפרושי ההגדות למיניהם. והיה מקפיד לדבר דברים פשוטים, ללא פלפולים או קשיות עמוקים, על מנת שדבריו יובנו לבלם, ובפרט לילדים הקטנים ביותר שיושבים בשלחן. ואלה ואלה נהנו בתור מאמרי קדשו.

בדרך כלל על כל אמירת חידוש או תירוץ על שאלה, היה מחלק מרן בטנים. אולם שנה אחת שכחו להביא בטנים, ושאל מרן חזקן הבטנים, וענו כי אין. ואמר מרן, כי יביאו במקום זה במבטה. ומאותה שנה היה מרן מחלק במבטה לכל מי שהיה אומר חידוש או שאלה יפה.

שנה אחת אמר מרן חידוש בהגדה, שהכיר אותו אחד הנכדים, והנכד אמר לאביו, שהוא מכיר את החידוש הזה. וששמע אותו מהרב בתלמוד תורה. מיד אמר האב למרן "אבא אתה שומע? הוא אומר שהוא מכיר כבר את הרעיון הזה מהתלמוד תורה?" מרן הסתכל לעברו, חקר, שלף כטן סאמנתו, ואמר לנכד: "דק בגלל שאתה מכיר כבר את הרעיון הזה, מניע לך בטרן".

ד. אפשר לראות בדגה ובספר יציאת מצרים בין נקודת הסעודה, ומצוה נמי איכא שכל המרבה לספר ביציאת מצרים ודאי זה משבח. ואין צריך לומר בקריאת התורה, כד' שתורה הסעודה סמוכה לקדוש משום שאין קדוש אלא במקום סעודה, דשפיר חשיב נמי קדוש במקום סעודה, שתורה ודגה צד סעודת הפסח דם, וכמו שאמר חז"ל (פסחים קטו ע"ב) "לחם עני - שעונים עליו דברים דרבה". ומכל מקום אם יש שם ילדים רבים שאינם יכולים להשאיר עדים כל כך, טוב לקצר בספר יציאת מצרים, עד לאחור הסעודה, ואז יארכו בספר יציאת מצרים כדבעי.

ה. אסור להפסיק בדבור באמצע התורה, רק לצד גדול. ונכון להחמיר גם כן שלא לעשות סינויות באמצע קריאת התורה ודגה.

**עבדים היינו לפרעה במצרים, ויוציאנו
יהוה אלהינו משם ביד חזקה
ובזרוע נטויה ואלו לא הוציא הקדוש ברוך
הוא את אבותינו ממצרים, עדין אנחנו ובנינו
ובני בנינו משעבדים היינו לפרעה במצרים.
ואפילו כלנו חכמים, כלנו נבונים, כלנו
יודעים את התורה, מצוה עלינו לספר
ביציאת מצרים. וכל המרבה לספר ביציאת
מצרים הרי זה משבח:**

**מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי
אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא ורבי
טרפון שהיו מסבין בבני ברק, והיו מספרים
ביציאת מצרים כל אותו הלילה, עד שבאו
תלמידיהם ואמרו להם: רבותינו, הגיע זמן
קריאת שמע של שחרית:**

מִצֵּה

אחר שמברך המוציא שומט המצה השלישית מידו ונשארת בידו העליונה עם הפרוסה ומברך:

**בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הוֹאֵה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר
קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל אֲכִילַת מִצֵּה:**

יבצע מהמצה השלימה העליונה ומן המצה הפרוסה, משתיהן ביחד, כזית מכל אחד (27 גרם), ויטבלם במלח ויאכלם בהיסבה ביחד. וכן יתן לכל המסובין. ואם לא אין מספיק במצות שבקערה, יקחו מצות אחרות.

הנהגות מדר

מדר הקפיד לאכל בליל הסדר מצות שנאפו עבודת יד לאחר חצות היום. ושנים רבות טרחו בני ביתו לאפות בעצמם מצות אחד חצות היום, ומזה היה מדר אכל.

מדר הקפיד לאכל חמשה כזיתות של מצה בליל הסדר, דהיינו, שני כזיתות במוציא מצה, אחד בכורך, ושתיים באפיקומן.

בשנים האחרונות כשהיה קשה למרן לאכל שני כזיתות, היה אוכל אותם בשעורים שונים. שהכזית הראשונה היה אכל בשעור של שלושים גרם, והשני היה בשעור שמונה עשר גרם.

במשך עשרות שנים היה לפני מדרן על השלחן משקל מכני, ומרן עצמו היה שוקל בתחלה [בליל הסדר] את הכזיתות, כל כזית לפחות 30 גר', ואחר כך היה מחלק לכל בני ביתו בהשערה בלא לצמצם.

במשך כל השנים נהגו מרן ובני ביתו לאכל מצות רבות בלבד, אולם בשנים האחרונות מחמת בריאותו אכל מצות קשות ושאיר בני הבית המשיכו במנהג לאכל מצות רבות.

קדם ותחלת מצות אכילת מצה, מרן היה מזכיר למסבים לאכל את המצה בהסבה, ומזהירים שלא לדבר שום דבר עד סיום אכילת ה"מורד", מכיון שהברכות על המצה חלות גם על מורד.

מרן היה מבקש מהמסבים להשתדל לאכל כזית בתוך ארבע דקות, למרות שהוא פסק בעצמו שמעקר הדין אכילת פרס היא עד שבע דקות ומחצה.

לאחר ברכת "המוציא" וברכת "על אכילת מצה", טעם מרן תחלה מעט מן הכזית שפרס מהמצה השלמה העליונה בלי הסבה, ולאחר מכן חלק לכל בני הבית כזית כדי שיאכלו מיד בהסבה, ולאחר שסיים לחלק להם, אכל את שני הכזיתות בהסבה.

פיוטים

יש נוהגים לומר פיוטים, כגון חד גדיא, ואירע שאחד התלוצץ על פיוט זה, וחייבו אותו נידוי, והצריכו אותו לשאול מחילה. ועל כן יהיה מורא שמים עליו, וגילו ברעדה. וישן מתוך קריאת שמע, שלימה משנתו. וירצה כקרבן אשה.

כִּי לֹא נָאָה, כִּי לֹא יָאָה

אֲדִיר בְּמְלוּכָה, בַּחֹר בְּהִלְכָּה, גְּדוּדָיו יֹאמְרוּ לוֹ: לֵךְ
וּלֵךְ, לֵךְ בִּי לֵךְ, לֵךְ אַף לֵךְ, לֵךְ יְהוֹה
הַמְּמַלְכָּה, בִּי לֹא נָאָה, בִּי לֹא יָאָה.

דָּגוּל בְּמְלוּכָה, הַדּוּר בְּהִלְכָּה, וְתִקְיוֹ יֹאמְרוּ לוֹ: לֵךְ
וּלֵךְ, לֵךְ בִּי לֵךְ, לֵךְ אַף לֵךְ, לֵךְ יְהוֹה
הַמְּמַלְכָּה, בִּי לֹא נָאָה, בִּי לֹא יָאָה.

זָכָאִי בְּמְלוּכָה, חֲסִין בְּהִלְכָּה, טַפְסָרָיו יֹאמְרוּ לוֹ: לֵךְ
וּלֵךְ, לֵךְ בִּי לֵךְ, לֵךְ אַף לֵךְ, לֵךְ יְהוֹה
הַמְּמַלְכָּה, בִּי לֹא נָאָה, בִּי לֹא יָאָה.

יָחִיד בְּמְלוּכָה, כְּבִיר בְּהִלְכָּה, לְמוֹדָיו יֹאמְרוּ לוֹ: לֵךְ
וּלֵךְ, לֵךְ בִּי לֵךְ, לֵךְ אַף לֵךְ, לֵךְ יְהוֹה
הַמְּמַלְכָּה, בִּי לֹא נָאָה, בִּי לֹא יָאָה.

מוֹשֵׁל בְּמְלוּכָה, נוֹרָא בְּהִלְכָּה, סְבִיבֵיו יֹאמְרוּ לוֹ:
לֵךְ וּלֵךְ, לֵךְ בִּי לֵךְ, לֵךְ אַף לֵךְ, לֵךְ יְהוֹה
הַמְּמַלְכָּה, בִּי לֹא נָאָה, בִּי לֹא יָאָה.

ספור יציאת מצרים ממדן רבנו זיע"א

"למען תספר", גלת הכותרת של ליל הסדר

הכנה לליל הסדר

להתכונן קדם הפסח עם חמר מרתק לליל הסדר

ההצגה, היא שיא המדרגות של מצוות ליל פסח, "ליל שמרים הוא לה'" (שמות יב, מב), "ולמען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי במצרים ואת אותי אשר שמתי בם וידעתם כי אני ה'" (שם י, ב). גם המספר, גם השומע, שניהם כאחד מחזקים את האמונה שבלבם, ע"י שאדם בליל פסח יקדיש את עצמו, ידע את כל הפרטים, את כל המדרשים האלה שאנחנו מספרים אותם, כל זה כתוב במדרשים, זה לא דבר שאנחנו מוציאים מלבנו, הכל כתוב שחור על גבי לבן, ללמד את זה... כשיבא בליל פסח, יהיה לו איך לקים מצות "והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי..." (שם יג, ח).

האבא צריך להכין דברים שאינם ידועים

ראש המשפחה, בדרך כלל הוא צריך לדבר, כלם שומעים אותו. כמו שכתוב בגמרא (פסחים קטז): מאן אמר אנדתא דבי רב יוסף? רב יוסף? מאן אמר אנדתא דבי רבא? רבא. מאן אמר אנדתא דבי רב ששת? רב ששת.

כמוכן הוא צריך להרחיב את הדבור, לא לדבר על הידוע, אפילו הוא חכם גדול, הוא מדבר עם כאלו שעדין לא יודעים. אפילו אם בני יודעים, נכדיו עדין לא יודעים, צריך להשמיע להם, כמו שכתוב (דברים ט) "והודעתם לבניך ולבני בניך". גם כתוב (שמות יב) "למען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי במצרים".

מה זה "באזני בנך"? הוא צריך לצעק לו באזנים? למה הוא חרש... תאמר "תספר לבנך", מה זה "באזני בנך"? אלא, תגיד לו דברים שיכנסו לאוזן שלו, לא תגיד לו דברים ידועים, פלפולים, הוא יתחיל לעשות לך "מודים", יתחיל לישן, הוא לא מבין... תרפו אותו! תדבר לו דברים שהוא בעצמו ג"כ יתפס.

תספר לו מי זה פרעה... יש ילדים פקחים, תופסים תכף ומיד, יגיד להם: הנה אחד רשע, איזה מלך אכזר ימ"ש, הנה שונא ישראל, הנה לוקח ילדים של ישראל שוחט אותם לוקח את הדם שלהם, שם אותו באמבטיה ומתרחץ

בו, מפני שהוא היה מצרע, היה מתרחץ בדם של יהודים, היה מתרחץ בדם של ילדים, כל כך היה אכזר, יאמר להם, כמו "סטלין", ישמיץ אותו...

ילד המחכים את אביו

צריך שהאבא יספר את כל ההרפתקאות, כל מה שארע במצרים, כל עשרת המכות, יספר את זה לילדים שלו. היום הילדים ב"ה לומדים בתלמוד תורה, לפעמים יש כאלה ילדים בן פורת יוסף פקחים כאלה, המורה שלהם אומר להם את הכל, הם יודעים את כל הדברים האלה, יבא האבא בליל פסח להסביר להם, יגידו, הא... הבן מעצמו כבר יקדים ויגיד לו: "כך וכך אמר המורה שלי", במקום שיקים "והגדת לבנך" (שם יג, ח), הילד יקים "והגדת לאביך". והאבא מה יספר לו? מה שהוא לא יודע... אז מה הוא יחדש להם? מאי קא משמע לן, תגינן... אלו עשר המכות, דם צפרדע... אנחנו יודעים את זה, מה מחדש להם?! צריך שיחדש להם איזה דבר. ולכן ילמד לפני כן את המדרשים, ילמד בספרים של הדרוש, ידע מה לומר להם. אם לא כן, איזה חזון יש להם, איזה אבא יש להם? לכן הוא צריך להתכונן טוב, כדבעי, כדי לקיים את המצוה הזאת כפי תקנה.

היו פעם ילדים תלמידים שובבים, היו משחקים על המורה שלהם, כי הוא לא היה מחדש להם דבר, היו שרים לו: המורה שלנו ענתיקה, מלמד אותנו מוזיקה, וכך היו מבבללים אותו. היו באים אליו לבית, שומעים אותו אומר "כלנו חכמים כלנו גבונים", והם אומרים לו: איפה החכמה שלך, מה אתה מחדש?!

לכן האבא ילמד לפני כן את הנסים כדי שיאמר להם דברים חדשים שלא שמעו מהמורה שלהם. יספר להם מה שכתוב במדרשים, באיזו צורה הקב"ה נתן עשר מכות לפרעה, עד שהוציא לו את העינים שלו.

לעשות צחוק מפרעה

ספור יציאת מצרים זה דבר כל כך חשוב, לא לקחת את ההגדה ככה במחזי יד, אלא לקחת את זה עם כל מיני פרושים, גם כל מיני דברים שמשמחים, בדיחות וכיוצא, על חשבוננו של פרעה. כמו שכתוב במדרש. כתוב (מגלה כה): כל ליצנות אסורה, חוץ מליצנות על עבודה זרה. הרי פרעה היה ע"ז, היה אומר "לי יאיר ואני עשיתי" (דחוקאל כט, ג), היה אומר לכלם שהוא ברא את העולם, הוא ברא את עצמו, הוא ברא את היאור, הוא ברא את הכל... ככה היה מתהלל בעצמו הרשע הזה, לכן רבותינו מתבדחים על חשבוננו.

בנומרא (מערע קטן יח) כתוב, פרעה היה גבוה אמד. כל הגבה שלו 48 סנטימטר, והזקן שלו ג"כ אמד... הזקן לא מתחיל מהמצח, הוא מתחיל מלמטה.